

УДК 316.614-055.2477061.1ЄС«2020/2022»

ХАЛІМАН Марина – кандидат філософських наук, Запорізький національний університет, 66, вул. Жуковського, м. Запоріжжя, Україна, індекс 69600 (*mary.khaliman@gmail.com*)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8980-8097>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.spec.12>

Бібліографічний опис статті: Халіман, М., (2022). Євроінтеграція жінок до та в період воєнного стану на території України. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія», Спецвипуск*, 178–191, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.spec.12>

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ЖІНОК ДО ТА В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Анотація. *Проблема соціального та правового захисту жінок як в Україні, так і в усьому світі була та залишається кричущою та потребує постійного втручання й регулювання. Жінки всього світу регулярно стають жертвами домашнього насилля, а більша частина випадків насилля замовчується жінками з різних психологічних причин, що унеможлиблює надання їм допомоги кваліфікованими соціальними службами, психологами та реабілітологами. Найжахливішим у таких ситуаціях є те, що часто від домашнього насилля у сім'ї потерпають і діти. Вони можуть зазнавати як фізичних знущань від кривдника, так і психологічної травми через знущання над їхніми матерями. Карантин, спричинений COVID-19, призвів до зростання кількості звернень жінок до органів МВС України зі скаргами на домашнє насилля. Кількість звернень на початку 2020 року зросла на 48% порівняно з показником 2019 року. Запровадження на території України воєнного стану, на жаль, не надто поліпшило цю статистику, жінки продовжують потерпати від домашнього насилля. Вирішити це питання та наблизити Україну до європейського рівня розв'язання цієї проблеми покликана міжнародна угода Ради Європи щодо насильства проти жінок та домашнього насильства (далі – Стамбульська*

конвенція), відкрита для підписання у Стамбулі (Туреччина) у 2011 році, ратифікована Україною 21 червня 2022 року. **Метою** дослідження є одержання свідчень і конкретних даних про рівень поширеності насильства щодо жінок в Україні, контекст насильства та фактори ризику, що стосуються окремих індивідів, рівень наближення України до європейського рівня подолання домашнього насилля. Як **методологія** було використано метод соціологічних опитувань, метод психологічного аналізу та статистичні методи дослідження. **Наукова новизна** результатів дослідження полягає в тому, що у статті було проаналізовано сучасний стан проявів домашнього насильства в Україні, причини погіршення ситуації з домашнім насиллям внаслідок пандемії COVID-19 та запровадження воєнного стану на території України, розглянуто наслідки та значення ратифікації Україною Стамбульської конвенції, можливі перспективи покращення захисту прав українських жінок як у межах нашої держави, так і за кордоном. **Висновки**, отримані внаслідок проведеного дослідження, дають змогу вважати, що Україна нині наближається до вступу до ЄС за рівнем захисту прав та свобод людини та громадянина. Головним чином це відбувається завдяки євроінтеграції українських жінок та посилення охорони їхніх прав та свобод національним законодавством способами та заходами, наближеними до європейських.

Ключові слова: дискримінація, толерантність, домашнє насильство, європейська інтеграція, гендерна рівність.

KHALIMAN Maryna – Candidate of Philosophy Sciences, Zaporizhzhya National University, 66, Zhukovsky str., Zaporozhye, Ukraine, postal code 69600 (mary.khaliman@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8980-8097>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.spec.12>

To cite this article: Khaliman, M., (2022). European integration of women before and during the martial law in Ukraine. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia "Filosofiiia" – Human Studies. Series of "Philosophy": a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, Special issue, 178–191, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.spec.12>*

EUROPEAN INTEGRATION OF WOMEN BEFORE AND DURING THE MARTIAL LAW IN UKRAINE

Summary. The purpose problem of social and legal protection of women, both in Ukraine and around the world, was and remains blatant and requires constant intervention and regulation. Women around the world regularly become victims of domestic violence, and the majority of cases of violence are kept silent by women for various psychological reasons, which make it impossible to provide them with help from qualified social services, psychologists and rehabilitation specialists. The most terrible thing in such situations is that often children also suffer from domestic violence in the family. They may experience both physical abuse from the abuser and psychological trauma from the abuse of their mothers. The quarantine caused by COVID-19 has led to an increase in the number of appeals by women to the Ministry of Internal Affairs of Ukraine with complaints of domestic violence. The number of requests at the beginning of 2020 increased by 48% compared to the indicator of 2019. The introduction of martial law on the territory of Ukraine, unfortunately, did not improve these statistics too much; women continue to suffer from domestic violence. The international agreement of the Council of Europe on violence against women and domestic violence (hereinafter – the Istanbul Convention), opened for signature in Istanbul (Turkey) in 2011, ratified by Ukraine on June 21, 2022, is intended to solve this issue and bring Ukraine closer to the European level of solving this problem. Therefore, the purpose of the study is to obtain evidence and specific data about the level of prevalence of violence against women in Ukraine, about the context of violence and risk factors related to individual individuals, the level of Ukraine's approach to the European level of overcoming domestic violence. As a methodology, the method of sociological surveys, the method of psychological analysis and statistical research methods were used. The scientific novelty of the research results is that the article analyzed the current state of manifestations of domestic violence in Ukraine, the reasons for the deterioration of the situation with domestic violence due to the COVID-19 pandemic and the introduction of martial law on the territory of Ukraine, analyzed the consequences and significance of Ukraine's ratification of the Istanbul Convention, possible

prospects improving the protection of the rights of Ukrainian women both within our country and abroad. The conclusions obtained as a result of the conducted research give reasons to believe that Ukraine is currently approaching the accession to the EU in terms of the level of protection of human and citizen rights and freedoms. And, mainly, this happens thanks to the European integration of Ukrainian women and the strengthening of the protection of their rights and freedoms by national legislation in ways and measures similar to European ones.

Key words: *discrimination, tolerance, domestic violence, European integration, gender equality.*

Постановка проблеми. Зростання в Україні показника підтверджених фактів домашнього насильства та відсутність ефективного механізму протидії домашньому насильству, а також необхідність реалізації норм та положень Стамбульської конвенції, ратифікованих Україною 21 червня 2022 року, вимагають більш ретельного дослідження цього питання та формулювання обґрунтованих висновків, які б мали дієвий вплив на наявну систему боротьби з домашнім насиллям в Україні.

Метою статті є аналіз сучасного стану та перспектив розвитку системи захисту права українських жінок від домашнього насилля в контексті сучасної євроінтеграції. Відповідно, завданнями дослідження є визначення поняття домашнього насилля, законодавчо закріплених форм захисту жертв насилля та притягнення винних осіб до відповідальності, європейських методів впливу на систему боротьби з гендерною дискримінацією в Україні, дослідження сучасного стану реалізації європейських практик та рекомендацій, спрямованих на боротьбу за права жінок та їхню євроінтеграцію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема захисту прав жінок, гендерної рівності та боротьби з домашнім насиллям неодноразово досліджувалась вітчизняними та зарубіжними вченими. Зокрема, О. Уварова у роботі «Права жінок та гендерна рівність» дослідила питання гендерної рівності в рамках реалізації Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, становлення стандартів ЄС щодо гендерної рівності, а також сучасний стан гендерної рівності в Україні

(Уварова, 2018, с. 5). Т. Марценюк під час дослідження, проведеного у науковій роботі «Соціологічні дослідження домашнього насильства: методологічні засади», здійснила опитування громадської думки стосовно оцінки обізнаності про існування Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та дотичних до неї законів. Нею було зроблено висновки про те, що лише третина респондентів обізнана щодо існування національного та міжнародного законодавства проти дискримінації (Марценюк, 2020, с. 45). Дослідниці А. Блага та О. Уварова у роботі «Права жінок» розробили чіткий перелік рекомендацій з удосконалення механізму захисту прав жінок (Блага & Уварова, 2017, с. 63).

Основний матеріал. За даними МВС України, до карантину, спричиненого COVID-19, більше 40% опитаних жінок, що потерпають від домашнього насилля, не мали такого негативного досвіду раніше. У I півріччі 2019 року МВС було зафіксовано 68,4 тис. звернень про домашнє насилля від жінок, тоді як за I півріччя 2022 року ця цифра зросла до 101,5 тис. звернень (Правова допомога постраждалим від домашнього насильства).

Частіше за все сексуальне, економічне або психологічне насилля над жінками приймає для них абсолютно нормальне значення та має приховані форми. Часто жінка навіть може не усвідомлювати того, що над нею вчиняють саме домашнє насилля, адже воно може бути не тільки у формі тілесних ушкоджень або сексуальних домагань, але й у вигляді образ, залякувань, заборон, принижень, економічних утисків, заборони народжувати дитину, спілкуватися з рідними, друзями, отримувати освіту, працювати, позбавлення одягу, їжі та економічних засобів для існування.

Варто зазначити, що, окрім жінок, жертвами домашнього насилля також іноді стають чоловіки, діти, батьки, а також інші члени родини.

Найжорсткішим засобом боротьби проти домашнього насилля в Україні сьогодні є кримінальна відповідальність у вигляді громадських робіт строком на 6 місяців або обмеження волі строком до 5 років, або позбавлення волі на строк до 2 років (Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III).

Також українське законодавство передбачило спеціальні заходи протидії домашньому насиллю у вигляді термінового заборонного припису щодо кривдника або обмежувального припису стосовно кривдника. В межах дослідження варто розглянути кожен захід більш детально для більш чіткого усвідомлення рівня захищеності українських жінок від домашнього насилля.

Терміновий заборонний припис щодо кривдника може бути винесений уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України, якщо існує реальна загроза життю та здоров'ю постраждалої людини для негайного припинення дій або загрози вчинення дій, спрямованих на насилля над людиною, попередження повторного вчинення акту домашнього насилля. Терміновий заборонний припис може бути винесений в декількох формах (рис. 1).

Рис. 1. Форми термінового заборонного припису, що можуть вноситися кривднику постраждалої особи від домашнього насилля

Джерело: (Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III)

Варто зазначити, що наведені на рис. 1 форми термінових заборонних приписів у вигляді зобов'язання залишити місце проживання потерпілої особи та заборони та вхід та перебування за її місцем проживання не можуть бути застосовані до кривдника віком до 18 років.

Важливо, що за законодавством України термінові заборонні приписи можуть бути винесені як за заявою постраждалої особи, так і за ініціативою уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України, що полегшує боротьбу з домашнім насиллям, яке замовчується жертвами або сприймається ними як нормальне явище, проте загрожує як їхньому власному життю та здоров'ю, так і життю та здоров'ю їхніх дітей та оточуючих.

Обмежувальний припис щодо кривдника є заходом тимчасового обмеження його прав або покладення обов'язків на нього, спрямованих на забезпечення безпеки постраждалої особи, та полягає в декількох обмежувальних заходах (рис. 2).

Рис. 2. Заходи, що можуть бути зазначені в обмежувальному записі щодо кривдника, що вчиняє домашнє насилля

Джерело: (Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III)

Обмежувальний припис, на відміну від попереднього, може бути винесений тільки судом за місцем проживання потерпілої особи. Він також не може виноситися стосовно особи, що не досягла 18 років, за більшістю позицій.

Оскільки проблема домашнього насилля стала особливо актуальною протягом останніх років, важливо, щоб люди вміли розпізнати домашнє насильство, усвідомлювали його форми

та розуміли, куди саме можна звернутися за допомогою за потерпання від домашнього насилля.

7 січня 2018 року Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», яким були внесені зміни до Закону України «Про безоплатну правову допомогу» та надано право на всі види безоплатної правової допомоги особам, постраждалим від домашнього насилля та гендерно зумовленого насилля (Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII).

Варто зазначити, що безоплатна правова допомога передбачає захист та представництво інтересів постраждалої особи у судах всіх рівнів, у державних органах та органах місцевого самоврядування, у відносинах з фізичними особами, а також укладення документів правового характеру. Надання названих послуг центрами надання безоплатної правової допомоги сплачується державою.

За період з моменту прийняття змін до законодавства про безоплатну правову допомогу до 2021 року місцевими центрами з надання БВПД ухвалено 2 203 рішення про надання такої допомоги особам, що постраждали саме від домашнього насилля. Зокрема, протягом 2020 року, тобто в період впровадження карантинних обмежень, спричинених COVID-19, було винесено 1 172 таких рішення. У 96% випадків постраждалими від домашнього насильства були все ж таки жінки переважно віком від 31 до 40 років (36%) (Правова допомога постраждалим від домашнього насильства).

Щодо питань, з якими звертаються жертви домашнього насилля до центрів надання безоплатної правової допомоги, варто виокремити такі категорії (Правова допомога постраждалим від домашнього насильства):

- сімейне право (29,5%);
- цивільний процес (21,8%);
- кримінальний процес (8,3%);
- житлове право (4,2%);
- інші питання (26,7 %).

Нині Україною здійснюється робота з європейської інтеграції українських жінок із залученням європейського досвіду до питання вирішення проблеми домашнього насильства проти

жінок у нашій державі. Зокрема, у 2020 році Україна приєдналась до «Партнерства Біарріц», у рамках якої було примножено впровадження найкращих європейських практик щодо гендерної рівності жінок та чоловіків в Україні, в тому числі Уряд України взяв на себе зобов'язання подолати наявну сьогодні нерівність між жінками та чоловіками шляхом вжиття таких заходів (Правова допомога постраждалим від домашнього насильства):

- 1) надавати відпустку чоловікам під час народження дитини;
- 2) зменшити різницю в заробітній платі жінок та чоловіків;
- 3) підвищити рівень реагування держави та ініціативи уповноважених органів щодо випадків домашнього насильства задля подолання проблеми їх замовчування;
- 4) розбудувати українську інфраструктуру таким чином, щоб вона була підлаштована під потреби сімей з дітьми та маломобільних груп;
- 5) інтегрувати гендерний компонент до освітнього процесу задля виховання толерантності українців з наймолодшого віку.

Відкритим питанням для України протягом тривалого часу була ратифікація Стамбульської конвенції, що стала першим документом, який юридично зобов'язав створити правову базу для боротьби з насиллям щодо жінок. Ратифікація цієї Конвенції передбачає криміналізацію психологічного насильства, переслідування, фізичного та сексуального насильства, примусового шлюбу, примусових абортів та стерилізації (Правова допомога постраждалим від домашнього насильства).

21 червня 2022 року Стамбульська конвенція була ратифікована Україною, що означає для України зміну її законодавства та наближення вступу до Європейського Союзу (Як Стамбульська конвенція наближає Україну до ЄС?).

Важливо, що ратифікація Стамбульської конвенції дає можливість експертам Ради Європи контролювати виконання Україною взятих на себе зобов'язань, а також право України вимагати посилення відповідальності кривдників українських жінок, що перебувають за кордоном, притягнення їх до відповідальності.

Важливим моментом Стамбульської конвенції варто вважати визнання вчинення насильства проти особи в присутності дитини, чого не передбачає українське законодавство (Як Стамбульська конвенція наближає Україну до ЄС?).

Основними цілями Стамбульської конвенції можна визначити такі (Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція)):

- 1) захист жінок від будь-якого насильства, практичне викоринення насильства над жінками та домашнього насильства;
- 2) сприяння встановленню рівних прав жінок та чоловіків;
- 3) захист та допомога постраждалим від домашнього насильства;
- 4) сприяння міжнародній співпраці, що спрямована проти домашнього насилля;
- 5) надання допомоги організаціям та правоохоронним органам щодо їх співпраці для видалення насильства проти жінок з українського суспільства.

Стамбульською конвенцією запропоновано конкретні заходи, спрямовані на попередження та запобігання насильству, що мають обов'язково бути реалізовані в Україні (рис. 3).

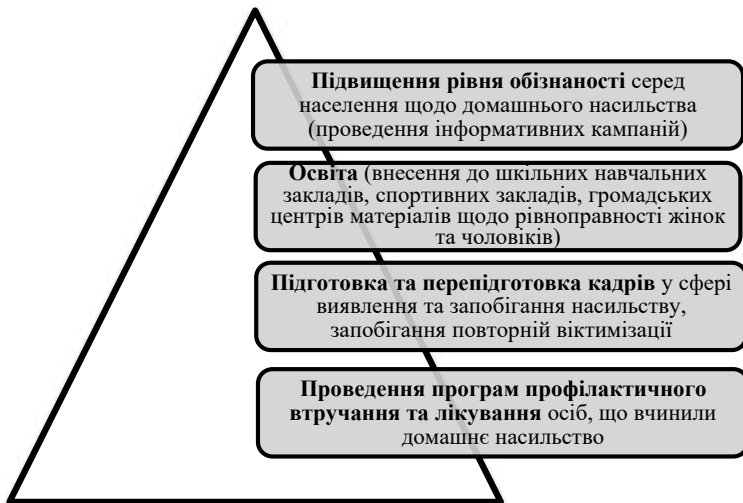

Рис. 3. Заходи, спрямовані на попередження та запобігання домашньому насильству, передбачені Стамбульською конвенцією

Джерело: (Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція))

Сьогодні можна сміливо говорити про активізацію боротьби з домашнім насильством щодо українських жінок, спричинену євроінтеграцією України.

Наприклад, у липні 2022 року Громадською організацією «Жіночий ветеранський рух» у межах проєкту ООН «Жінки: трансформаційні підходи для досягнення гендерної рівності в Україні» за підтримки Офісу Віцепрем'єрки з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України та фінансування Уряду Швеції організовано онлайн-групу психологічної підтримки жінок «Тримайся, сестер», що запросила долучитися українських жінок та дівчат («Тримайся, сестер»: ветеранки розпочали проєкт психологічної допомоги українським жінкам).

Перші групові заняття охоплюють теми безпечного волонтерства (що таке стрес, дистрес і психотравма, які стани є найбільш ефективними для допомоги іншим) та самовідновлення (як провести самодіагностику та зробити себе більш ефективною). Їх проведе психолог, травмотерапевтка та тренер-інструкторка з психологічного виживання в екстремальних умовах, яка має досвід роботи з військовими, ветеранами та членами їхніх родин з 2014 року («Тримайся, сестер»: ветеранки розпочали проєкт психологічної допомоги українським жінкам).

Кімната кризового реагування для постраждалих від домашнього насильства та насильства за ознакою статі відкрита у серпні 2022 року у Хмельницькому. Кімната розрахована на 7 місць та обладнана всім необхідним для безпечного перебування від 10 до 20 днів жінок із дітьми, які постраждали від насильства. За потреби жінки тут можуть отримувати також психологічну та юридичну допомогу. Адреса кімнати не розголошується задля безпеки (У Хмельницькому відкрили кризову кімнату для жертв домашнього насильства).

«Кризову кімнату» відкрили представники органів місцевого самоврядування за підтримки Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні (UNFPA), ГО «Ініціатива», ГО «Тепло рідних сердець» за фінансової підтримки Швеції та за сприяння Офісу Віцепрем'єрки з питань євроінтеграції та євроатлантичної інтеграції.

Сьогодні в Україні реалізовується проєкт «Трамплін до рівності», що фінансується Швецією, спрямований на зміну

соціальних норм та відмову від гендерних стереотипів в освіті, на роботі, вдома, у житті громади та створення сприятливого середовища, а також зростання суспільного попиту на просування рівних прав та можливостей для жінок та чоловіків в Україні (У Хмельницькому відкрили кризову кімнату для жертв домашнього насильства).

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна говорити, що насилля над жінками в Україні сьогодні, на жаль, приймає абсолютно нормальне значення та має приховані форми. Методи боротьби з домашнім насиллям, передбачені сьогодні українським законодавством, не можна вважати ефективними. Саме тому Україні потрібна негайна євроінтеграція у цьому питанні. 21 червня 2022 року Стамбульська конвенція була ратифікована Україною, що означає для України зміну її законодавства та наближення вступу до Європейського Союзу. Стамбульською конвенцією запропоновано конкретні заходи, спрямовані на попередження та запобігання насильству, що мають обов'язково бути реалізовані в Україні. Сьогодні можна сміливо говорити про активізацію боротьби з домашнім насильством щодо українських жінок, спричинену євроінтеграцією України, що проявляється у проведенні онлайн-курсів, тренінгів, масовому поширенні в державних органах та шкільних закладах матеріалів, націлених на боротьбу з домашнім насиллям, відкритті так званих кризових кімнат у містах України. Через велику кількість звернень жінок України зі скаргами про насильство над ними, зокрема над тими жінками, що перебувають за кордоном через проведення на території України воєнних дій, тема боротьби з насильством проти жінок потребує подальшого більш ретельного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Правова допомога постраждалим від домашнього насильства. URL: <https://minjust.gov.ua/m/pravova-dopomoga-postrajdalim-vid-domashnogo-nasilstva> (дата звернення: 15.09.2022).
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 15.09.2022).
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 7 грудня 2017 року № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 15.09.2022).

4. Як Стамбульська конвенція наближає Україну до ЄС? URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/21/yak-stambulska-konvencziya-nablyzhaye-ukrayinu-do-yes> (дата звернення: 15.09.2022).

5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). URL: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://rm.coe.int/1680096e45> (дата звернення: 15.09.2022).

6. «Тримайся, сестер»: ветеранки розпочали проєкт психологічної допомоги українським жінкам. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/trymaysya-sister-veteranky-rozpochaly-proyekt-psyhologichnoyi-dopomogy-ukrayinskym-zhinkam> (дата звернення: 15.09.2022).

7. У Хмельницькому відкрили кризову кімнату для жертв домашнього насильства. URL: [https://vsm.ua/dopomahayemo/u-hmelnitskomu-vidkrili-krizovu-kimnatu-dlya-zhertv-domashnogo-nasilst-11644741.html#:~:text=\(дата звернення: 15.09.2022\).](https://vsm.ua/dopomahayemo/u-hmelnitskomu-vidkrili-krizovu-kimnatu-dlya-zhertv-domashnogo-nasilst-11644741.html#:~:text=(дата звернення: 15.09.2022).)

8. Уварова О. Права жінок та гендерна рівність : навчальний посібник. Київ : ФОП Голембовська О.О., 2018. 198 с.

9. Марценюк Т. Соціологічні дослідження домашнього насильства: методологічні засади. Київ : НУ «Києво-Могилянська академія», 2020. С. 45–47.

10. Блага А., Уварова О. Права жінок. Київ : Видання Української Гельсінської спілки з прав людини, 2017. С. 63–68.

REFERENCES

1. Pravova dopomoga postrazhdalim vid domashnogo nasilstva [Legal assistance to victims of domestic violence]. (n. d.). minjust.gov.ua. Retrieved from <https://minjust.gov.ua/m/pravova-dopomoga-postrajdalim-vid-domashnogo-nasilstva> [in Ukrainian].

2. Kriminalnij kodeks Ukrayini № 2341-III vid 05 kvit. 2001 [Criminal codex of Ukraine № 2341-III dated April 5, 2001]. (n. d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].

3. Pro zapobigannya ta protidiyu domashnomu nasilstvu: Zakon Ukrainy № 2229-VIII vid 07 hrud. 2017 [On preventing and combating domestic violence: Law of Ukraine № 2229-VIII dated December 7, 2017]. (n. d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> [in Ukrainian].

4. Yak Stambulska konvenciya nablizhaye Ukrayinu do Yes? [How the Istanbul Convention brings Ukraine closer to the EU?]. (n. d.). armyinform.com.ua. Retrieved from <https://armyinform.com.ua/2022/06/21/yak-stambulska-konvencziya-nablyzhaye-ukrayinu-do-yes> [in Ukrainian].

5. Konvenciya Radi Yevropi pro zapobigannya nasilstvu stosovno zhinok i domashnomu nasilstvu ta borotbu z cimi yavishami (Stambulska konvenciya)

[Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence (Istanbul Convention)]. Retrieved from chrome-extension://efaidnbmninnbpcjpcglclefindmkaj/https://rm.coe.int/1680096e45 [in Ukrainian].

6. “Trymaisya sister”: veteranky rozpochaly proekt psyhologichnoi dopomohy ukraïnskym zhinkam [“Hold on, sisters”: female veterans started a project of psychological assistance to Ukrainian women]. (n. d.). eu-ua.kmu.gov.ua. Retrieved from <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/trymaisya-sister-veteranky-rozpochaly-proyekt-psyhologichnoyi-dopomogy-ukrayinskym-zhinkam> [in Ukrainian].

7. U Hmel'nitskomu vidkryly kryzovu kimnatu dlya zhertv domashnyoho nasył'stva [A crisis room for victims of domestic violence was opened in Khmelnytskyi]. (n. d.). vsim.ua. Retrieved from [https://vsim.ua/dopomahayemo/u-hmelnitskomu-vidkrili-kryzovu-kimnatu-dlya-zhertv-domashnogonasilst-11644741.html#:~:text="](https://vsim.ua/dopomahayemo/u-hmelnitskomu-vidkrili-kryzovu-kimnatu-dlya-zhertv-domashnogonasilst-11644741.html#:~:text=) [in Ukrainian].

8. Uvarova O. (2018). Prava zhinok ta henderna rivnist' [Women's rights and gender equality]. (Tutorial). Kyiv: FOP Homblevs'ka O.O. [in Ukrainian].

9. Marcenyuk T. (2020). Sociologichni doslidzhennya domashnyoho nasył'stva: metodolohichni zasady [Sociological studies of domestic violence: methodological principles]. (Scientific Article). Kiyiv: NU “Kiyev-Mogilyanska akademiya” [in Ukrainian].

10. Blaga A., Uvarova O. (2017). Prava zhinok [Women's rights]. (Scientific Article). Kiyiv: Vidannya Ukrayinskoyi Gelsinskoyi spilki z prav lyudini [in Ukrainian].